

MANIFEST ČS. SPISOVATELŮ ANEB JAKÁ JE PRAVDA

Londýnský *Sunday Times* uveřejnil 3. září 1967 na první straně text, nadepsaný »Czech artists in mass plea for help from West«, později známý jako »Manifest čs. spisovatelů k veřejnosti světa«. Na konci textu byla poznámka, že copyright má »FCI/London«, tisková agentura v Londýně. Zároveň vyšel týž text v českém originále v mnichovském měsíčníku *České slovo*. (Reprodukuje ho v nezkráceném znění na str. 4.) Tiskové agentury ještě v neděli rozšířily text do celého světa. Forma provokativní (německý tisk ho označil za »Hilferuf aus Prag«) a způsob, jímž se obracel jmenovitě na několik světoznámých spisovatelů, mu daly dramatický ráz a nádech senzace.

Od počátku byly jisté pochyby nikoli o tom, že text byl napsán v Praze, ale o autenticitě podpisů několika set českých a slovenských vzdělanců. Tyto podpisy, o nichž se pravilo, že byly k textu připojeny, z očividných důvodů nemohly být publikovány. Pochybovalo se o tom, zda »velmi vysoká část marxistů a komunistů«, o nichž se v Manifestu mluví jako o lidcích, kteří dokument podepsali, by opravdu souhlasilo s textem, v němž se hovoří o druhém prezidentu ČSR jako o »našem Edvardu Benešovi«, zda by se členové strany obraceli o pomoc na spisovatele, s jejichž politickým názorem vyslovili veřejně nesouhlas (Steinbeck), zda by jedním dechem cílovali Marxe i Emersona, Sartra i Kennedyho a varovali před »vpáknutím si cejchu otroctví« lhostejností k »mravnímu imperativu«, jímž je svoboda projevu.

Jak se dalo očekávat, Praha (po týdnu intenzivního vyšetřování) označila Manifest za falsifikát, nejprve v dvojsmyslném prohlášení ÚV Svazu čs. spisovatelů, později v serii poznámek a článků, většinou rádobyvtipných a posměšných. Hamburský týdeník *Die Zeit* a *Sunday Times* (z 10. září) uveřejnily reakce spisovatelů, na něž se Manifest obracel, do rozpravy se vložil Pavel Kohout, který právě režíroval v Hamburku svou dramaturgii Švejka, a londýnské *Times* vyslaly do Prahy zvláštního zpravodaje Richarda Davyho, aby na místě zjistil, co a jak.

(Viz str 33.) Pochyby o pravosti dokumentu sílily, Günther Grass odvolal svůj dopis A. Novotnému, ale nikdo, ani Davy nebyl ochoten s naprostou jistotou vyhlásit Manifest za podvrh. Brzy bylo zjištěno, že text byl vypracován v Československu, dopraven do jedné západoevropské země a odtud v opisech rozeslán na adresy několika organizací a jednotlivců čs. politické emigrace. Datován byl: » V Praze, 5. srpna 1967 «. Opisy neobsahovaly jmenný seznam podpisovatelů, jen stipulovaly, že Manifest podepsalo 183 členů SČSS, 69 členů Svazu čs. výtvarných umělců, 21 členů Svazu čs. divadelních umělců, 39 členů Svazu čs. filmových a televizních umělců a 56 » vědců, publicistů a duševních pracovníků «. Jeden z těchto textů poskytla FCI redakci *Sunday Times*.

Dne 10. listopadu oznámilo ministerstvo vnitra, že autor manifestu — identifikovaný jen jako dr. I. P. — byl odhalen a zatčen. Proces proti němu se připravuje.

Zdálo by se tedy, že skončila aféra, jejíž publicita v celém vzdělaném světě byla obrovská a nikoli samoučelná. Manifest totiž obrátil pozornost tohoto světa na *nespornou*, kritickou situaci čs. inteligence a navodil rozsáhlou mezinárodní rozpravu, která bude pokračovat a která, jak napsal Günther Grass, by mohla přispět k porozumění postavení spisovatele a umělce socialisticky orientovaného v zemi, jež oficiálně socialismus nastolila. Názory, vyslovené v této rozpravě (z níž tu přinášíme ukázky) některými levicovými západními spisovateli, zrcadlí jistý zmatek a naivitu, vysvětlitelnou právě nepochopením *základních*, společenských a politických skutečností v zemi, jakou je dnešní Československo.

České slovo

(Mnichov) 8.9.1967

Dostali jsme z domova, z pramene nám dobře známého, manifest, který údajně podepsalo 183 členů Svazu čs. spisovatelů, 69 členů Svazu čs. výtvarných umělců, 21 členů Svazu čs. skladatelů a Svazu čs. divadelních umělců, 39 členů Svazu čs. filmových a televizních umělců, 56 vědců, publicistů a duševních pracovníků. **Manifest** byl datován v Praze, 5. srpna 1967:

MANIFEST ČS. SPISOVATELŮ K SVĚTOVÉ VEŘEJNOSTI

Českoslovenští spisovatelé, členové Svazu čs. spisovatelů a účastníci IV. sjezdu čs. spisovatelů, konaného v Praze 27.-29. června 1967, spolu s připojenými československými umělci, vědci a intelektuály, obracejí se k veřejnosti a spisovatelům celého svobodného a demokratického světa s naléhavou výzvou o pomoc na záchranu duchovní a myšlenkové svobody a nezadatelných práv každého svobodného umělce, ohrožených terorem státní moci.

Na našem sjezdu a bezprostředně po něm došlo k událostem, k nimž nemůžeme a nesmíme mlčet, nemáme-li zradit sami sebe. Vyslovili jsme se na sjezdu pro naprostou, ničím a nikým neomezovanou svobodu projevu a názorů, svobodu myšlení a tvorby, kterou považujeme za samozřejmé právo každého umělce v demokratické a humanistické společnosti, pro zrušení politické censury, proti antisemitismu a rasismu oficiální politiky našeho státu v poměru k Izraeli, proti pronásledování sovětského spisovatele Solženicyna, proti potlačování lidské důstojnosti kdekoli a kýmkoli, proti potlačení občanských práv v naší vlasti, pro důslednou demokratisaci a humanisaci veřejného života a kulturní politiky v Československu: neboť to jsou problémy, jež nás tíží a znepokojují. Všichni, kdo vyslovili tyto požadavky, jež jsou, jak věříme, těžce vydobytým pokladem kulturního lidstva od dob francouzské a americké revoluce, byli však představiteli státní moci a především představiteli vládnoucí strany obviněni bezpříkladně hrubým způsobem z protistátních úmyslů a nepřátelských cílů. Představitelé strany teroristicky zasáhli do voleb našeho výboru a výslovně nařizovali vyškrtnutí dvanácti, pak čtyř našich nejstatečnějších druhů z kandidátky; vyhrožovali jim umlčením; postavili je pod policejní dohled a znemožnili jim publikovat; vedou proti nim persekuci, která je ohrožuje existenčně i na osobní svobodě; rozpoutali proti celé československé spisovatelské obci štvavou kampaň vysloveně fašistického charakteru, v níž se neostýchají užívat nadiktovaných resolucí pracujícího lidu proti jeho duchovním tvůrcům.

Mezi námi je velmi vysoká část marxistů a komunistů a zdrcující většina z nás nesouhlasí s kapitalistickým společenským a hospodářským řádem a je rozhodně pro socialismus. Protože jsme však pro socialismus skutečný, který by byl „říší svobody“, jak hlásal Marx, a nikoli vládou teroru, protestujeme a voláme na poplach. Věříme s Emersonem, že kdo chce být člověkem, musí být nonkonformistou, a se Sartrem, že spisovatel je odpovědný za svou dobu. Věříme s naším největším kritikem F. X. Šaldou, že „srdce pravého básníka

si nemůže koupit žádná společnost, žádná třída“ a že „básník začíná teprve tam, kde končí nenávistný straník“. Věříme s ním, že „politická úloha spisovatele je v tom, že proti jednostrannému politikování zdůrazňuje požadavky lidství, proti politickým profesionálům a machrům politického stranicví universálnost lidského ducha; že proti stranám hájí vlast a proti vlastencům lidství“. Byli jsme brutálně přesvědčeni o stálé platnosti slov Karla Čapka, že „každý násilný režim se obrací v první řadě proti svobodné inteligenci, že násilno omezuje čili usměrňuje ducha“.

Víc než před třiceti lety hlásal náš Edvard Beneš světu, že mír je nedělitelný; máme tedy snad jisté oprávnění volat my dnes k světu, že nedělitelná je i svoboda a kultura. Neříkejte, prosíme, že každý protest, každá pomoc je marná, protože pomáhat těm, kdo žijí v nedemokratickém státě, je platonické a tedy marné. Neboť, ptáme se, kdo přetrval, kdo zvítězil — Voltaire nebo Ludvík XVI., Victor Hugo nebo Napoleon III., Emile Zola nebo francouzský generální štáb, Thomas Mann nebo Hitler, Meyerhold nebo Stalin?

Čeho je nám dnes třeba, není pomoc mocenská, ale manifestační solidarita ducha. Protestujte! Volejte na poplach! Žádejte právo svobody projevu a kritiky i zastavení osobní persequce! A číňte tak především vy, západní levicovní intelektuálové, kteří stále ještě podléháte nebezpečným ilusím o demokracii a svobodě v socialistických státech, kteří protestujete proti americkým masakrům ve Vietnamu, proti fašismu ve Španělsku, militarismu v Řecku, proti rasismu ve Spojených státech a nevidíte, co se děje tam, kam upínáte své naděje! Voláme Arthura Millera a Johna Steinbecka, voláme Jean Paul Sartra i Jacques Préverta, voláme Bertranda Rusella a Johna Osborna, voláme Heinricha Bölla a Günthera Grasse, voláme Petra Weisse a Alberta Moravia, voláme i naše sovětské přátele, kteří osvědčili vůli k svobodě — Ilju Ehrenburga, Alexandra Solženicyna, Jevgenije Jevtušenka, Alexandra Vozněnského, voláme všechny spisovatele celého svobodného světa!

John Fitzgerald Kennedy byl odhodlán „pay any price, bear any burden, meet any hardship, support any friend or oppose any foe, to assure the survival and success of liberty“. Toto veliké credo vříváme ohnivým písmem hněvu na štít našeho nerovného zápasu, v jeho znamení apeluje k duchu a svědomí celého světa.